

Mozaika „Rūpintojėlis“ Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčioje

Natūralaus skaldyto akmens mozaika „Rūpintojėlis“ Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios apsidėje – monumentaliosios sakralinės dailės kūrinys (mozaika). Jame pavaizduotas susimąstęs Kristus su erškėčių vainiku. Mozaika sukurta 1958–1960 m., 1962 m. – sunaikinta, 1989–1991 m. mozaika vėl naujai atkurta.

Kūrinys

Mozaikos formatas 395 x 395 cm, sukurta iš natūralių Lietuvos laukų akmenų. Mozaika atlikta florentietiška technika, įkomponuota vakarinėje Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios pastato pusėje, eksterjere, apskritimo formos nišoje, 10 metrų aukštyje virš pastato cokolio.

Mozaikos kūrėjai

1958–1960 m. pirmąjį šios akmens mozaikos variantą sukūrė dailininkas Adomas Matuliauskas vyresnysis. Sovietų režimui uždarius bažnyčią, 1962 m. centrinė mozaikos dalis buvo barbariškai iškapota ir negrįžtamai sunaikinta – išliko vos keletas stambesnių fono akmenų. 1989–1991 m., bažnyčią gražinus tikintiesiems, šią mozaiką naujai atkūrė dailininko sūnus Adomas Matuliauskas jaunesnysis.

Trumpa istorija

Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios meno kūrinų istoriją yra nagrinėjusi menotyrininkė Neringa Markauskaitė. 1956 m. buvo gautas leidimas statyti naują bažnyčią pagal architekto Juozo Baltrėno projektą. 1958 m. kun. Bronislovas Burneikis bažnyčią papuošti meno kūrinias pasitelkė įvairių sričių menininkus. Tarp jų buvo ir trys dailininkai – Antanas Kmieliauskas, Adomas Matuliauskas vyresnysis ir Vytautas Šerys. Bažnyčios altoriuje A.Kmieliauskas nutapė freską, kurioje pavaizduota Šv. Mergelė Marija su kūdikiu ant rankų, V.Šerys – Šv. Mergelės Marijos skulptūrą virš pagrindinio įėjimo į bažnyčią. A. Matuliauskas vyresnysis bažnyčios apsidėje įkomponavo akmens mozaiką, vaizduojančią susimąsčiusį Kristų su erškėčių vainiku. 1960 m. vasarą bažnyčia buvo pastatyta. Tačiau 1961 metų pradžioje paaiškėjo, kad bažnyčios nebus leista atidaryti. 1962 m. prasidėjo bažnyčios griovimo darbai. Nugriauti bokštai, akmens mozaika „Rūpintojėlis“ ir kiti meno kūriniai sunaikinti. 1962 m. bažnyčios pastatas buvo perduotas „Lietuvos TSR Liaudies Filharmonijai“.

1988 m. lapkričio 25 d. bažnyčia gražinta tikintiesiems. Kun. B. Burneikis vėl sukvietė tuos pačius dailininkus, dirbusius ir 1958-aisiais. A. Kmieliauskas iš naujo nutapė altoriaus freską, V. Šerys virš pagrindinio įėjimo atkūrė skulptūrą. Kadangi „Rūpintojėlio“ mozaikos autorius A. Matuliauskas vyresnysis buvo miręs, mozaiką atkurti buvo patikėta jo sūnui dailininkui Adomui Matuliauskui jaunesniajam. Ranka parėmusio galvą Kristaus įvaizdis perteikia visos lietuvių tautos istorijos tėkmėje patirtą sielvartą ir išgyventą skausmą. Kurdamas mozaiką, dailininkas įkomponavo ir simbolinius akmenis, surinktus įvairiose Lietuvos istorinėse bei sakralinėse vietose: Šiluvoje, Ugionyse, Kryžių kalne, Žemaičių Kalvarijose, Kernavėje, Dubingiuose, Molėtuose, Debeikiuose, Tauragnuose ir Baltijos pajūryje.

Mozaikoje naudoti akmenys

Mozaikai sukūrti buvo naudojami tik natūralūs Lietuvoje rasti laukų akmenys. Kaip teigia geologai, Lietuvos laukų akmenys yra ledynmečiu atvilkti iš Fenoskandijos uolyno, esančio Skandinavijoje. Laukuose ir pakelėse aptinkami rieduliai su tirpstančio ledyno ledo mase Lietuvą pasiekė iš Baltijos jūros dugno, iš Suomijos, Alandų salų ir net šiaurės Švedijos. Lauko riedulius sudaro įvairūs mineralai: lauko špatas, plagioklazas, mikroklinas, kvarcas, granatas ir biotitas, cirkonas, apatitas, ortitas, labradoritas, oligoklazas, žerutis. Perskėlus iš pažiūros neišvaizdų laukų akmenį, atsiveria itin gausi spalvų gama ir neįtikėtina tekstūrų įvairovė. Iš skaldytų lauko akmenų sukurti mozaikos kūriniai yra ypač ilgaamžiai, pritaikyti eksponuoti pastatų eksterjeruose atšiauraus klimato sąlygoms.

Mozaikos technika

Mozaika „Rūpintojėlis“ atlikta florentietiška technika – akmens gabalėlis yra atskeliamas ir forma šlifuojama taip, kad tiksliai atitiktų kiekvieną piešinio gardselę. Ši technika ištobulinta Florencijoje 16 amžiuje. Ravenos arba Bizantijos mozaikos technika atliktuose kūriniuose visi naudojami akmenukai yra suskaldomi maždaug vienodo dydžio ir formos kvadratėliais, tuomet įspaudžiami į šlapio tinko sluoksnį – toks sudėliojimo būdas yra paprastesnis, bet vizualiai monotoniškas. Florentietiška technika atliktuose kūriniuose komponuojamos daug didesnės akmens pokštelės, supjaustytos ir pagal formą bei spalvą pritaikytos konkrečiai paveikslų kompozicijos vietai. Florentietiška mozaikos technika kuriamuose darbuose akmenų detalės yra sudėliojamos gerąja puse į apačią ir kruopščiai pritvirtinamos prie tikslaus veidrodiniu būdu apversto kūrinio piešinio. Darbo proceso metu dailininkas mato tik tas briaunuotas akmens dalis, kurios darbo pabaigoje užliejamos betono mišiniu. Visi tarpeliai tarp akmenų yra užbarstomi kvarciniu smėliu – taip sukuriama kompozicija formuojantys grioveliai.

Naujai atkurta mozaika

1989 m. vasarą pagal išlikusias archyvinės nuotraukas ir detalius piešinius buvo pradėti akmens mozaikos „Rūpintojėlis“ atkūrimo darbai, kurie užtruko 3 metus. Atstatant mozaiką dailininkui ypač talkino jo žmona Vilmantė Matuliauskienė. Šiam kūriniui akmenys buvo renkami įvairiose Lietuvos vietose. Florentietiška technika atlikta mozaika buvo sudalinta į dvi dalis, kurios vėliau pervežtos į Klaipėdą. 1991 m. liepos 31 d. visi montavimo darbai buvo baigti. Atkurta natūralaus akmens mozaika vėl papuošė bažnyčios apsidę. Dailininko Adomo Matuliausko jaunesniojo naujai atkurtas „Rūpintojėlis“ ir vėl susimastęs pažvelgė į Klaipėdą, Baltijos jūrą ir Lietuvą.

Šaltiniai

Lietuvos dailininkų žodynas. T. 4: 1945–1990. Sudarytoja Milda Žvirblytė. Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2016.

P. 480-481

Neringa Markauskaitė. Religinė dailė: anoniminė ir autorinė kūryba. Pro uždangą. Lietuva: 1009–2009. Sud. Adomas Butrimas, Rūta Janonienė, Tojana Račiūnaitė. Vilnius: VDA leidykla, 2009. P. 611–617.

Ivona Žiemytė. Kam skambina taikos varpai / Vakarų ekspresas Nr. 270 (6533), 2013 m. lapkričio 23 d.

Ieva Švarcaitė. Akmuo – materialus gamtos kūnas. Acta humanitarica universitatis Saulensis, Šiaulių universitetas, 2008. ISSN 1822-7309, [T.] 6.

Parengė Adomas Matuliauskas, Vilmantė Matuliauskienė, 2016-11-15